

Festen som hälsar sommaren farväl

Berättelse

Om du bor i Sverige kommer du kanske att bli bjuden på en kräfts-kiva. Det är en fest där man äter kräftor, ett slags litet rött skaldjur. Kräfts-kivan hålls oftast i augusti, sent på sommaren, och gärna utomhus på kvällen, när det fortfarande är ganska varmt men mörkret kommer lite tidigare än mitt i sommaren.

Kräftorna kokas i vatten med rikligt med dill, och det är dillen som ger dem deras typiska smak. Man äter dem kalla och med fingrarna, och det brukar bli både kladdigt och trevligt. Just därför har många en haklapp framför kläderna så att de inte spiller.

Stämningen är en viktig del av festen. Många bär en rolig hatt av papp på huvudet, och på bordet finns gärna papperslyktor som sprider ett mjukt ljus i kvällen. En vanlig förklaring är att en sådan lykta föreställer en leende måne, men man ska komma ihåg att det mest är en trevlig berättelse. Det är också vanligt att man sjunger korta sånger, så kallade snapsvisor, före en klunk att dricka. Många dricker öl eller snaps till maten, men det är helt frivilligt. Man kan självklart vara med på en kräfts-kiva och dricka något alkoholfritt i stället.

Men varför håller man festen just i augusti? Förklaringen hänger ihop med ett gammalt förbud mot att fiska kräftor. Förr fick man inte fiska under stora delar av året, för att skydda kräftorna, och fisket fick börja först i augusti. Det förbudet togs bort helt 1994, men många väntar ändå till augusti av gammal vana. Att äta kräftor just då är alltså en tradition, inte en regel man måste följa.

Festen har en lång historia. Att äta kräftor är känt i Sverige sedan åtminstone 1500-talet, men det började bland överklassen och spreds till fler först kring slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Den form vi känner i dag, med papperslyktor, hattar, haklappar och sång, växte fram på 1920- och 1930-talet, och ungefär då blev också ordet "kräfts-kiva" vanligt. I dag är kräfts-kivan en uppskattad tradition för många i Sverige.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
kräfts-kiva	en fest där man äter kräftor, oftast i augusti
skaldjur	djur från vatten med hårt skal, t.ex. kräftor och räkor
sent på sommaren	i slutet av sommaren, ungefär i augusti
dill	en grön krydda som ger kräftorna deras smak
kladdig	klibbig och lite smutsig på fingrarna
haklapp	en duk man har framför kläderna så man inte spiller
papperslykta	en lykta av papper med ett ljus inuti

ORD	FÖRKLARING
snavsvisa	en kort sång man sjunger vid bordet
frivillig	något man får välja själv; inget krav
förbud	en regel som säger att man inte får göra något
överklass	de rikaste och mäktigaste grupperna i samhället
uppskattad	omtyckt; något många tycker om

Läsförståelsefrågor

1. Vad är det viktigaste man äter på en kräftskiva?
 1. Grillat kött.
 2. Kräfter, ett slags litet rött skaldjur.
 3. Soppa och bröd.
2. Vad ger kräftorna deras typiska smak?
 1. Mycket socker.
 2. Rikligt med dill.
 3. Stark peppar.
3. Vad säger texten om alkohol på en kräftskiva?
 1. Alla måste dricka snaps.
 2. Det är vanligt med öl och snaps, men det är frivilligt.
 3. Alkohol är förbjudet på festen.
4. Varför hålls kräftskivan oftast i augusti?
 1. För att det är billigast då.
 2. För att man förr fick börja fiska kräfter först i augusti.
 3. För att det alltid regnar i juli.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Man äter kräftorna kalla och med fingrarna.
 2. Förbudet mot kräftfiske togs bort helt 1994.
 3. Alla familjer i Sverige har en kräftskiva varje år.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ordet "kräftskiva" blev vanligt först på 1900-talet.
 2. Att äta kräfter började bland de fattigaste i samhället.
 3. Festen fick sin nuvarande form på 1920- och 1930-talet.
7. Texten säger att förklaringen om lyktan som en "leende måne" mest är en trevlig berättelse. Varför skriver texten "en vanlig förklaring är" i stället för att säga att det säkert är så?
8. Varför kan man säga att stämningen är en viktig del av kräftskivan, inte bara maten? Svara med stöd i texten.

Facit

1. Kräftor, ett slags litet rött skaldjur.
1. Rikligt med dill.
1. Det är vanligt med öl och snaps, men det är frivilligt.
1. För att man förr fick börja fiska kräftor först i augusti.
1. ja b) ja c) det står inte i texten (texten säger "många", inte alla)
1. ja b) nej (det började bland överklassen) c) ja
- Exempel på svar: Texten vill visa att förklaringen inte är säker. Ingen vet riktigt, så texten är försiktig och påstår inte att det är ett bevisat faktum, utan bara en vanlig och trevlig berättelse.
- Exempel på svar: På festen bär många roliga papphattar och haklappar, det finns papperslyktor som ger mjukt ljus, och man sjunger snapsvisor tillsammans. Allt det gör festen trevlig och mysig, så stämningen och gemenskapen betyder mycket, inte bara kräftorna.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för att öva ord om mat, årstider och fest samt för att läsa om en svensk tradition. Tema: högtider och traditioner i Sverige och varför en fest hamnar på en viss tid på året. Fråga 7 övar källkritik och hur man markerar osäkerhet i språket, och fråga 8 kräver inferens. Påminn om att alkohol behandlas neutralt och är frivilligt. Lyft att vissa uppgifter (t.ex. förklaringen till papperslyktan och exakt när ordet kom till) är osäkra. Låt gärna eleverna jämföra med sensommar- eller skördefester i sina egna länder.

Diskussionsfrågor

- Finns det en fest eller en tradition som markerar slutet på sommaren där du kommer ifrån? Berätta hur den ser ut.
- På kräftskivan sjunger man tillsammans. Sjunger man tillsammans på fester i din kultur? När och vad?
- Texten säger att alkohol är frivilligt på en kräftskiva. Varför kan det vara bra att en fest fungerar både för dem som dricker alkohol och för dem som inte gör det?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en fest du har varit på som du minns väl. Var var den, vad åt ni och vad gjorde ni tillsammans?

Källor och faktagranskning

- Institutet för språk och folkminnen (Isolf), Kräftskiva – <https://www.isof.se/utforska/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-arets-namn-och-handelser/handelser/krastskiva>
- Nordiska museet, Kräftpreniär – <https://www.nordiskamuseet.se/utforska/hogtider/kraftpremiar/>
- Wikipedia, Kräftskiva – <https://sv.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%A4ftskiva>

- Wikipedia, Kräfftiske – <https://sv.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%A4ftfiske>

Faktaundersökning mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: En kräftska är en fest där man äter kokta kräftor, oftast i augusti, sent på sommaren. Att äta kräftor i Sverige är känt åtminstone sedan 1500-talet och var först mest mat för överklassen; vanan spred sig till fler kring slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Förr fanns förbud mot kräfftiske stora delar av året för att skydda kräftorna. Premiären (första dagen man fick fiska) var den 7 augusti klockan 17 och ändrades 1982 till första onsdagen i augusti klockan 17. Förbudet togs bort helt 1994, men många äter ändå kräftor i augusti av tradition. Festen fick sin nuvarande form med papperslyktor, hattar, haklappar och sång under 1920- och 1930-talet. Typiska inslag: papperslyktor (ofta en leende måne), roliga pappershattar, haklappar (kräftor är kladdiga att äta) och färsk kräftor med dill. Mellan rätterna eller före en klunk dricker man ofta snaps och sjunger korta sånger, snapsvisor; många dricker öl, snaps eller alkoholfria alternativ. År 1907 drabbades svenska kräftor av kräftpest, vilket gjorde att Sverige började importera kräftor, och mycket av kräftorna i butik i dag är importerade. OSÄKERHETER/MYTER: Exakt när ordet "kräftska" först användes är osäkert (en uppgift nämner Dagens Nyheter 1931, andra 1920-talet) – texterna skriver allmänt "i början av 1900-talet". Förklaringen att lyktan föreställer en måne för att kräftor fiskades i augustimånens sken är en vanlig berättelse, markerad med "det sägs" / "en vanlig förklaring är". Citatet om att kräftor kräver snaps tillskrivs ofta konstnären Albert Engström men attribueras försiktigt och görs inte till en regel. Att kräftor "alltid" äts i augusti är en tradition, inte en lag – sedan 1994 finns inget fiskeförbud.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.